

NOTES PER UNA APROXIMACIÓ A LA MURALLA DE 1839 (L'última muralla)

*El monestir de Ripoll sempre havia considerat les muntanyes que l'envolten les seves muralles naturals, tot i que no sempre podia ser suficient. Per això, en temps de l'abat Arnulf (segle X), el recinte monàstic es dotà d'una muralla, de fet de dues, mentre que una tancava únicament les dependències del Monestir de Santa Maria, l'altre envoltava el poble. Segons l'historiador local Josep M. Pellicer i Pagès, quan era abat Bernat de Peramola (1206–1210), s'hi féu una restauració que consistí a aixecar-hi 24 torres en diversos punts, també el segle XIV amb l'abat Jaume de Vivers (1351-1375) si feren restauracions. El 1383 per ordre de Pere III s'acabà de consolidar el perímetre defensiu de Ripoll.

L'accés a la vila es feia per mitjà de cinc portes: la del camí ral de Sant Joan de les Abadesses, a tocar el riu Ter; les dels ponts d'Olot i del raval de Barcelona, la del molí de l'Arquet i la del raval de Sant Pere.

Les tropes franceses ocuparen el nucli urbà el 1690 i destruïren la muralla i dependències del monestir. Malgrat tot es tornà a aixecar i es mantenia fins la destrucció de Ripoll el 1839. Novament fou alçada amb l'aportació econòmica dels pobles veïns. L'any 1876 encara persistia part del llenç defensiu. L'any 1877 l'ajuntament acordà l'enderrocament dels portals de la muralla.

- Portatge o portelatge: Impost que satisfien els que anaven de camí, trepitjaven terreny del rei o del senyor, o entraven a la ciutat. Podia gravar tant a les persones, com a les mercaderies o animals.
- Pontatge: Impost que gravava cada persona o animal que passava per un pont, destinat, en principi, a l'edificació o al manteniment d'aquesta construcció.
- 1812 - Els ripollesos aconseguïren independitzar-se del poder de l'abat

Sortint del portal de Sant Pere, (la muralla) agafava la casa Budallés i corrent per darrera les cases del carrer dels Valls, parava al portal de l'Almoina, al cap d'avall de dit carrer. Seguia aleshores la vora esquerra del Freser fins a trobar el portal de l'Arquet. En aquesta secció es veu encara ben conservada la muralla, amb una torra, darrera la casa de la Sra. Marquesa de Dou.

A l'Arquet prenia la vora dreta del Ter fins al portal de la Fontviva. Aquí deixava el riu i passant per darrera el molí i el que és avui fàbrica, sortia a l'actual carrer del Nord, on encara hi hem aconseguit una torre. Pujava aleshores en línia recta fins aproximadament a mig pati darrera el monestir, i prenent una línia obliqua s'acostava

fins l'últim absis, quedant fora muralla l'hort fondo de la rectoria el setial de la mateixa i tota la part del pati del Monestir. On encara s'hi veu el pou del glaç. Recorria el costat de l'edifici monestiral fins a trobar l'església de Sant Pere, la pared de la qual feia de muralla i on es veu una torra i l'almenat de la muralla, damunt la qual i damunt l'església primitiva, s'hi aixeca el campanar modern.

Una muralla interior partint de Sant Pere i passant per davant del Corral, plaça d'En Llupions de dalt, darrera les cases de la de baix, terminant al portal de la Font Viva, separava la Vila del clos del Monestir.

Extramurs quedaven els ravals de Barcelona, Sant Pere i Hospital.

*Entre les muntanyes i la muralla s'aixecava una segona línia de defensa, els fortins: Quan pel Març de l'any 1838 el Baró de Meer logrà treure d'aquesta vila les forces carlistes, que des de l'entrada del general Urbiztondo, un any abans, l'ocupaven, se cregué necessari per a millor defensar-la, construir alguns forts exteriors que l'experiència se cuidà ben prompte de demostrar la seva inutilitat.

Va fortificar-se l'ermita de Sant Bartomeu, s'obriren espitlleres a cal Àmoroset i es van edificar dos petites torres, l'una a cal Violí l'altre al Pla de la Bandera. La torra, com se pot veure encara perfectament, era rodona molt reduïda. La guarnició estava composta d'un oficial i set o vuit soldats.

LA VEU COMARCAL n°8, 1914

* Carrer dels Pirineus, de Tras Valls. Sempre l'havíem sentit anomenar per carrer de Tras Valls i així consta en les actes municipals fins a la de 23 de juliol de 1896 en que, per primera vegada, trobem carrer dels Pirineus. Aquest últim nom al·ludeix a la posició del carrer, darrera dels Valls; el del Pirineus apareix en una acta del 18 d'abril de 1904.

Ocupa el carrer l'indret on hi havia el fosso o vall de la muralla i el camí dels Valls, aquest camí anava del portal de Sant Pere al portal de l'Almoina, al cap d'avall del carrer dels Valls, passant per entre el vall de la muralla i l'horta dita dels Valls.

Carrer dels Valls. On no hi havia el riu, protegia la muralla un fosso, o vall, els darreres de totes les cases de la banda de baix del carreró donaven al Vall de la muralla, ja sia per mitjà de pati o les més, directament adossades al mur, a traves del qual hi tenien finestres que miraven el mateix vall o fosso.

* **Fortí de l'Estrella:** «El otro lado mas débil de la poblacion, era el ángulo septentrional de la villa, en cuyo auxilio estaba el fuerte de la *Estrella*, mas este punto solo era ofendible por la infanteria y artilleria de montaña, puesto que la de batir era imposible hacer la pasar, asi por la dificultad del rio, que tendria que vadear, como por lo insuperable del terreno, estreñidamente montañoso, sin caminos, no siendo estrechos y tortuosos senderos: asi no habia mas que ponerle á cubierto de un golpe de mano, para evitar que en el caso de perderse el fuerte exterior que le protegia, pudiera ser atacado por un asalto.

Para evitar este peligro los defensores, habian construido dos lineas de muralla de

bastante elevacion, á cuatro ó seis varas (0,75 o 0,85 mts = de 4,5 a 5 mts) una de otra, y las dos aspilleradas: en los testeros y ángulos de estas, habia fuertes tambores con rastrillos de comunicacion, y fuegos rasantes de flanco que barrían el gran foso que formaban estas dos murallas . A espaldas de la segunda linea habia empalizadas y zanjas: en los tambores, y de trecho en trecho de la muralla, se hallaban distribuidas bastantes lanzas que deberian manejar los desarmados en caso de asalto; el resto de la poblacion no tenia mas defensa que la natural de los rios y la de las casas aspilleradas, que por la elevacion que formaban los pisos bajos con el nivel de aquel, hacian imposible todo amago de ofensa.» (**Gaspar Díaz de Labandero, intendent general de les tropes carlines. Historia de la guerra civil de Cataluña, 1840**)

Día 23: ..... “proporcionó al enemigo la ventaja de poder aproximar más y más las baterías, y formar otra que molestaron en gran manera a la población, abriendo una brecha en la casa-fuerte de *Solanell*, que unia la linea de defensa con el pueblo, por cuya brecha, así como por otros recintos opuestos, probaron simultáneamente, y en medio de una estrepitosa algazara, durante tres veces distintas, que fue rechazado con un valor heroico, abandonando en todos, escaleras, sables, fusiles, y retirándose con un sin número de muertos y heridos.” (**Capità Joan Carbó, comandant d'armes de la vila de Ripoll. Parte oficial de la caida de Ripoll**)

Día 24. “Empeñado entonces el enemigo en ocupar el citado fuerte del huerto *Solanell*, continuó dirigiéndole un fuego vivísimo, que vino a destruirlo bastante, por cuya causa mandé incendiarlo, y cortar el puente de comunicación con la villa.” (**Capità Joan Carbó, comandant d'armes de la vila de Ripoll. Parte oficial de la caida de Ripoll**)

* El pont del Raval o del raval de Barcelona, o el pont del Freser fou també nomenat de can Víctor fins el segle XVIII, en honor d'un ferrer – Víctor Coch - que s'hi establí procedent de Dòrria a la segona meitat del segle XVII.

El pont del raval té una considerable importància ja que recollia les vies de comunicació de Barcelona, Berga i Ribes de Freser, permeten la seva bifurcació cap a Sant Joan de les Abadesses i Camprodon i Olot, i viceversa. Per aquesta importància cal conceptuar que és el més antic del pont ripollesos.

Els abats Bernat de Peramola (1206-1212) i Jaume de Vivers (1351-1375) varen remodelar i reforçar les muralles. Seria de suposar que durant aquestes darreres dels dos abats es construís el pont del Freser.

El pont actual, de finals del segle XIX, és construït sobre els fonaments d'almenys tres pont anteriors.

* **Casa de la vila:** «Sobre la parte mas vulnerable, que casualmente es la mas fuerte por la naturaleza, por el ángulo saliente que forman los dos rios al unirse á la parte del mediodia, único por donde la poblacion podia ser batida en brecha; aprovechando el poco plano que forma en aquella parte la superficie del terreno, despues de apoderarse de los fuertes exteriores, se hallaba fortificada una casa establecida

próximamente al encuentro de las dos aguas, sobre la que estaba apoyado un fuerte reducto, protegido por uno ó dos tambores, y los fuegos de las casas que estaban á su espalda . A la izquierda de esta pequeña ciudadela, aun á corta distancia, se elevaba un edificio antiguo, que era la casa de ayuntamiento, cuya espalda estaba igualmente fortificada y protegida por otro ú otros dos tambores, á cuyos dos fuertes protegían los mortíferos fuegos de la casa fuerte del puente, que barrían de flanco á los que intentasen vadear el río. El objeto de estos tres fuertes, era proteger el único trozo de cortina atacable con artillería de batir, que había en todo el recinto, en cuyo auxilio tenía este punto la confluencia de los dos ríos, que haciendo rebalsar sus aguas recíprocamente al impulso del choque que experimentaban al unirse, les hacía por aquella parte menos vadeables».(**Gaspar Díaz de Labandero, intendent general de les tropes carlines. Historia de la guerra civil de Cataluña, 1840**)

«...pasa el río en formación de columna con la mayor resolución, no obstante el fuego de frente y flanco que se le hacía, causándole bastante pérdida; y una sección de zapadores sigue este movimiento. Durante la noche, se parapetaron, hicieron algunas obras de defensa para ponerse á cubierto, y dieron principio los trabajos de zapa, para ganar la segunda línea. Los defensores por su parte, pasaron igualmente la noche reforzando por aquella parte su línea interior por todos los modos imaginables; y nada omitieron de cuanto previene el arte y aconseja la razón natural en semejantes casos.....»(**Gaspar Díaz de Labandero, intendent general de les tropes carlines. Historia de la guerra civil de Cataluña, 1840**)

* 1873. **Marian Vayreda en el seu llibre “ Records de la darrera carlinada”, 1898**, quan parla de l'atac a Ripoll diu (pag 26):

“Aquesta no tenia fortificació exterior i, rodejada com està en la seva major part d'aigua, sols alguns retens defensaven les poques entrades, els quals es retiraren als Forts tan bon punt es veieren atacats...”

Suposo que parla del fortí de la Estrella i de l'església de Sant Eudald, ja que més tard parla del Fortí de Sant Eudald contra el que dispararen.

Tomas Raguier parlant de l'església de Sant Eudald diu: « A l'entrada dels carlins el dia 22 de març de 1873, essent fortificat l'edifici, fou incendiat, cremant-se enterament el cancell, les cadires, l'orgue i l'altar de Sant Cristòfol, quedant el restant tot fumat. «

*A l'Arquet prenia la vora dreta del Ter fins al portal de la Fontviva. Aquí deixava el riu i passant per darrera el molí i el que és avui fàbrica, sortia a l'actual carrer del Nord, on encara hi hem aconseguit una torre. Pujava aleshores en línia recta fins aproximadament a mig pati darrera el monestir, i prenent una línia obliqua s'acostava fins l'últim absis, quedant fora muralla l'hort fondo de la rectoria el setial de la mateixa i tota la part del pati del Monestir. On encara s'hi veu el pou del glaç. Recorria el costat de l'edifici monasterial fins a trobar l'església de Sant Pere, la pared

de la qual feia de muralla i on es veu una torra i l'emmerletat de la muralla, damunt la qual i damunt l'església primitiva, s'hi aixeca el campanar modern.

*Pont de Ter. En els documents més antics se li dóna el nom de carrer de Pont de Ter degut a ésser travessat per dit pont, el qual com tots els d'un sol arc i a gran altura damunt el riu, tenia una llarga rampa per cada cap. Per la banda de la vila començava la rampa un tros amunt del carrer de les Vinyes o del Regaró, a l'indret del carrer d'En Llupions i travessant el carrerot i carrer d'En Batet, formava el que se'n deia "*la baixada del pont del Ter*" amb cases per banda, per l'estil del que's veu encara al Pont del Freser.

***Día 22:** «...tantos disparos de bala rasa, y algunas granadas, ya de vidrio, ya de cobre. Como conforme llevo dicho, fueron tomadas las casas del arrabal del Oeste, y quedara entre ellas el hospital civil, el cual por su situación contigua al puente de Olot nos era de sumo embarazo, determiné incendiarlo, a cuyo efecto salí con cuarenta valientes, que desempeñaron a toda satisfacción una operación bajo todos conceptos arriesgada.» (**Capità Joan Carbó, comandant d'armes de la vila de Ripoll. Parte oficial de la caida de Ripoll**)

*El 1928 s'aterra parts de la muralla que queda adossada a l'església de Sant Pere per arreglar problemes d'humitat i millorar d'urbanització del lloc. (**Scriptorium n°68, 1928**)

Ruta muralla:

*Totes les informacions no assignades son degudes al Dr. Tomàs Raguer i aparegudes a la revista Scriptorium (1923-1936)

*Fets que van afectar negativament la recuperació de Ripoll a partir de 1841:

- A finals del segle XVIII (1794) es comencen a allunyar les fàbriques d'armes de la frontera amb França per un decret del govern espanyol (decret de

Mieres).

- Al principi del segle XIX apareix el clau de Paris
- 1835 - Crema del monestir
- 1839 - destrucció de Ripoll
- 1841 - Els primers alts forn (1855 - Patent Forn Bessemer, 1864 - forn Martí Siemens)